

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนานวัตกรรมสังคม

วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต

เลขที่ 52/437 หมู่บ้านเมืองเอก ถนนพหลโยธิน ตำบลหลักหก อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี 12000

กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง จังหวัดศรีสะเกษ

(1) ความเป็นมา

วิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง (เกษตรทิพย์) ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ตำบลคู อำเภอราศีไศล จังหวัดศรีสะเกษ เริ่มก่อตั้งเป็นกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์เพื่อผลิตปุ๋ยอินทรีย์-เปลี่ยนระบบการทำนาเป็นนาอินทรีย์ และมุ่งพึ่งตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 แล้วพัฒนากลุ่ม/องค์กรเป็นวิสาหกิจชุมชนขึ้นในปี พ.ศ. 2549 โดยมีสมาชิกแรกตั้ง 74 คน ระดมเงินทุนตั้งต้นเป็นกองทุนได้ 608,000 บาท ปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) มีสมาชิก 735 ราย และทั้งหมดเป็นสมาชิกร่วมเครือข่ายการทำนาอินทรีย์ โดยมีพื้นที่รวมกัน 15,564 ไร่ ครอบคลุมพื้นที่ 22 หมู่บ้าน 5 ตำบล ในอำเภอราศีไศล และอำเภอศีลาลาด จังหวัดศรีสะเกษ เป็นการรวมกลุ่มเกษตรกรทำนาแบบอินทรีย์ให้เป็นไปตามมาตรฐานความต้องการทางการตลาด พร้อมกับทำความเข้าใจต่อกลุ่มเพื่อสร้างระบบการทำงาน และการกำกับดูแลงานมาตรฐานการทำงานที่ผสมผสานกันไปทั้งการดำเนินงานตามเงื่อนไขของระบบการผลิตแบบมาตรฐานและการนำเอาความสัมพันธ์ของการดูแลกันและกันของความ เป็นญาติ พี่ น้อง และเพื่อนบ้านในชุมชน

(2) การดำเนินงาน

การบริหารจัดการองค์กรของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง นอกจากจะมีการจัดตั้ง คณะกรรมการชุดต่าง ๆ ตามโครงสร้างทั่วไปแล้ว ยังมีการจัดโครงสร้างตามกระบวนการของการทำนาอินทรีย์ ตามเงื่อนไขความเป็นมาตรฐาน เช่น มีหัวหน้าหน่วย 1 คน ทำหน้าที่ดูแลงานมาตรฐานของสมาชิกจำนวน 10-12 ราย มีการประสานข้อมูล ความรู้ และความร่วมมือกับสมาคมการค้าเกษตรอินทรีย์ไทย และบริษัท ไบโอะเอกริเสิร์ช (ไทยแลนด์) จำกัด เพื่อเพิ่มทักษะการผลิตและการค้าขายข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการได้รับการรับรองมาตรฐานต่าง ๆ ที่ทำให้ได้รับการยอมรับทางการตลาด ทั้งในและต่างประเทศ เช่น GI, Organic Thailand, IFOAM, USDA-FLO ID 27806 ของ FAIRETRADE, EU-NOP, มาตรฐานข้าวหอมมะลิไทย มาตรฐาน OTOP

วิสาหกิจชุมชนนี้ ทำหน้าที่รับซื้อข้าวเปลือกจากสมาชิกและสีเป็นข้าวสาร ส่งมอบเป็นผลิตภัณฑ์ตาม มาตรฐานให้กับคู่ค้าในระบบเศรษฐกิจการตลาด โดยแบ่งเป็นตลาดในประเทศ ร้อยละ 20.0 และตลาดต่างประเทศ ร้อยละ 80.0 (ของปริมาณข้าวที่รวบรวมได้จากสมาชิก)

การสีข้าวของวิสาหกิจ จะทำงานโดยโรงสีของวิสาหกิจ และเครือข่ายโรงสีที่ได้รับมาตรฐานอินทรีย์ เหมือนกัน มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มวิสาหกิจโรงสีข้าวอินทรีย์ นอกจากนี้ ยังมีการทำงานแบบกลุ่มในเรื่องอื่น ๆ

ที่เกี่ยวข้องกันในพื้นที่ชุมชนและสนับสนุนการทำงานอินทรีย์และการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของสังคมในระดับชุมชน เช่น กลุ่มวิสาหกิจพืชหลังนา กลุ่มวิสาหกิจเครื่องจักรกล การรวมกลุ่มเพื่อจัดสวัสดิการและการประกันความเสี่ยงจากผลิตผลทางการเกษตร การจัดทำกองทุนเมล็ดพันธุ์และปุ๋ย การผลิตน้ำดื่มชุมชน ฯลฯ

(3) ผลความสำเร็จ

ในระหว่างปี พ.ศ. 2562-2563 วิสาหกิจนี้มีรายได้จากการประกอบการ 124 ล้านบาท/ปี รายได้จากการดำเนินงานนี้ เปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2558 ที่มีรายได้เพียง 55 ล้านบาท ก็นับได้ว่าการขยายตัวมากถึง ร้อยละ 125.0 รายได้เฉลี่ยต่อปีข้างต้นของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง คิดเปรียบเทียบเป็นความสามารถในการสร้างรายได้ของสมาชิก 735 คน ได้ 168,707.50 บาท หรือคิดเป็น ร้อยละ 275.0 ของรายได้ต่อหัวของประชากรจังหวัดศรีสะเกษ (ที่มีรายการอยู่ที่ 61,205.98 บาท/คน/ปี) (มูลนิธิสัมมาชีพ, 2565)

ผลงานและความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนศูนย์ข้าวชุมชนบ้านอุ่มแสง เป็นตัวอย่างความสำเร็จสำหรับการประกอบการขององค์กรชุมชน อันเป็น “ทุนทางสังคมก้อนใหม่ของชุมชน” ที่แก้ปัญหาภาวะของรัฐบาลในการพยุงราคาข้าวเปลือกของเกษตรกร

..

ที่มา: คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สมาคมปริญญาโทสำหรับผู้บริหาร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาวัฒนธรรมสังคม วิทยาลัยนวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, YUNUS FOUNDATION, THAILAND และ มูลนิธิสัมมาชีพ. (2566). *การศึกษาเรื่องปัจจัย และกลไกการสร้างสรรค่นวัตกรรมสังคมที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากของไทย*